

УВОД

Кривично процесна област је током историје у свим друштвеним системима претстављала правну област, која се под утицајем актуелних друштвених прилика трансформисала тежећи ставрању задовољавајућег правног оквира за објективно утврђивање одговорности за почињена кривична дјела уз максималну заштиту људских права у кривичном поступку. Кривично процесна регулатива се увијек налазила под јаким утицајем ширих друштвених прилика, што је у одређеним периодима условљавало да се под утицајем политичких идеологија, ова правна област нађе у стагнацији, као и да се у одређеним периодима које је карактерисао убрзан развој друштва ова област убрзано развија.

Након доношења Устава Републике Српске, 28. фебруара 1992. године, извршене су бројне промјене у области законске регулативе, које се односе на кривични поступак. Измјењен је и сам Закон о кривичном поступку бивше СФРЈ² (1993, 1994, 1997 и 2001 године) који се у Републици Српској, примјењивао до 01. јула 2003.³ године, када је ступио на снагу нови Закон о кривичном поступку. Закон је нов не само по свом називу и систематици, већ и по многобројним новим процесним установама и рјешењима и модификацијама до сада постојећих. Он је прилагођен потребама и захтјевима новог времена и због тога је прекинуо неке од важних веза са до сада важећим законом, у првом реду тако што се ослободио идеолошког наслеђа и што је своје одредбе о правима појединих учесника кривичног поступка, нарочито осумњиченог, односно оптуженог и његовог браниоца и оштећеног, усагласио са међународним правним стандардима, који су у овој правној области утврђени најважнијим међународним правним актима, посебно Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода.

Основни циљ који се доношењем новог Закона желио постићи је усаглашавање кривично процесног законодавства Републике Српске са Уставом Републике Српске, Уставом БиХ и са међународним правним нормама које се односе на ту област. Закон је међутим, задржао све што је било здравао и корисно у досадашњем БиХ кривично - процесном законодавству, судској пракси и

¹ Др Миодраг Симовић «Нове установе и нова рјешења у Закону о кривичном поступку Републике Српске, Зборник радова, (са међународног округлог стола), Бања Лука, 2003. година, стр 102.

² Објављен у «Службеном листу СФРЈ» број 4/77, а ступио на снагу 1. јула 1977. године. Закон о измјенама и допунама овог закона објављен је у «Службеном листу СФРЈ» број 14/85, а Пречишћени текст у «Службеном листу СФРЈ» број 14/85. Закон је мјењан и допуњаван 1987., 1989. и 1990. године («Службени лист СФРЈ» број 74/87, 57/89 и 3/90).

³ Основ за примјену овог Закона се налазио у члану 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске.

правној традицији.⁴ Зато је учињен примјетан покушај да се кривични поступци за поједина кривична дјела знатно упросте и да се процесна активност учесника поступка и рад државних органа на тај начин олакшају, а сам поступак учини бржим и ефикаснијим, без штете за квалитет судских пресуда и права процесних странака.

Рад на припреми новог кривичног процесног законодавства у Босни и Херцеговини започео је још 2000. године, али се у континуитету, смишљено и организовано на његовој изради радило од почетка 2002. године. Најприје је у оквиру Уреда Високог представника у Сарајеву именована одговарајућа Комисија⁵, са задатком да припреми Закон о кривичном поступку БиХ. Иако је рад на изради овог закона обављен у изузетно кратком времену, може се рећи да је финални резултат дјело свих ангажованих и да се на њему радило заиста врло интензивно и предано.

Основне карактеристике нових установа и рјешења у Закону су: боља заштита права осумњиченог односно оптуженог; приближавање акузаторском типу поступка; тенденција ка успостављању равноправности странака и усавршење постојећих и креирање нових инструмената за ефикаснији поступак. Да би се то постигло коришћена је и нова терминологија (нпр. радње доказивања умјесто истражне радње); елиминисане су неке до сада постојеће законске могућности (нпр. да истрагу води истражни судија, забрана суђења у одсуству, нема више судија поротника); модификована су одређена законска рјешења која су у основном облику до сада постојала (нпр. проширење надлежности судије појединца); уведени су потпуно нови кривично процесни институти који до сада нису постојали у нашем законодавству (нпр. посебне истражне радње, судија за претходни поступак, судија за претходно саслушање, поступак за издавање казног налога, кажњавање правних лица).

Измјењена је и учињена тачнијом дефиниција кривичног поступка тако што је, умјесто претенциозне и у суштини нетачне формулације да Закон утврђује правила «којима се осигурава да нико невин не буде осуђен, а да се кривцу изрекне кривична санкција», унијета реченица да Закон само «утврђује правила по којима су дужни поступати суд и други учесници.. у кривичном поступку предвиђени овим Законом, када поступају у кривичним стварима» (члан 1. ЗКП).

У основна начела сврстана су између осталог права лица лишених слободе прописана у члану 5. став 2. и 3. Европске конвенције, забрана поновног суђења на штету оптуженог прописана у члану 14. став 7. Међународног пакта о грађанским и политичким правима и у члану 4. Протокола број 7. Европске конвенције и забрана и кажњивост сваког изнуђивања признања или какве друге изјаве не само од лица лишеног слободе, него и осумњиченог, оптуженог или било којег другог лица, прописана у члану 11. Конвенције против мучења и других

⁴ Објављен у «Службеном гласнику БиХ» број 3/03, ступио на снагу 1. марта 2003. године. Примјењује га Суд БиХ.

⁵ Састав Комисије: др. Хајрија Сијерчић – Чолић, доцент Правног факултета у Сарајеву, Малик Хаџиомерагић, судија Врховног Суда ФБиХ, Гојко Вукотић, судија Врховног суда РС, Маринко Јурчевић, тадашњи федерални јавни тужилац, Рајко Бојат, тадашњи окружни јавни тужилац из Српског Сарајева и Милорад Новаковић, судија Апелационог суда из Брчко Дистрикта БиХ.

сурових, нехуманих или понижавајућих поступака или кажњавања (члан 4. 5. и 10. ЗКП).

Ипак најзначајније промјене у кривично процесном законодавству Републике Српске, које је условио нови Закон о кривичном поступку су настале у погледу модела истражног поступка, тако да спровођење истраге наређује тужилац, под условом да постоје основи сумње да је извршено кривично дјело. Значајне измјене су наступиле и са аспекта овлаштења и надлежности тужиоца, који се ставља у центар истражног поступка, гдје се прецизно регулише низ нових надлежности тужиоца чија улога у истражном па и читавом кривичном поступку постаје значајно динамичнија уз директније ангажовање тужиоца, који је уједно и лице задужено за усмјеравање комплетног истражног поступка и надзор над радом овлашћених службених лица која у складу са новим Законом о кривичном поступку имају прецизно регулисане надлежности.

Имајући у виду свеобухватност законских рјешења, која је донио нови Закон о кривичном поступку, његово ступање на правну снагу је условило и значајну реконструкцију организационих претпоставки судског и тужилачког апарата као и успостављање нових модела међусобне координације поступања органа унутрашњих послова, тужилаштва и судова. Имајући у виду законске измјене, које терет вођења истражног поступка пребацују на тужиоца, од чије активности примарно зависи успјех разјашњавања кривичног дјела, у овом раду ће посебна пажња бити посвећена карактеристикама тужилачке истраге у свјетлу разјашњавања кривичних дјела и откривања извршилаца истих са посебним освртом на кретања показатеља стања криминалитета и активности полиције и тужилаштва на сузбијању криминалитета у периоду 2000. – 2006. година.

Емпиријска истраживања приказана у склопу овог рада ће бити посебно усмјерена ка упоредној анализи периода 2000-2003. година, када је важио стари Закон о кривичном поступку и периода 2003.-2006. година односно периода важећег Закона о кривичном поступку како би се на квалитетан начин сагледао утицај законских промјена на стање криминалитета и успјешност расјетљавања кривичних дјела и откривања њихових извршилаца.